

Bij de foto: Dr. H. Colijn (staande) en Prof. D. Maclean (zittend). Deze Schotse kerkhistoricus hield in 1927 lezingen aan de VU in het kader van het Calvinfonds ter bevordering van de gereformeerde wetenschappelijke contacten met het buitenland. [lees verder op pag. 3]

nr. 34, juli 2011

IN DIT NUMMER:

Schots-Nederlandse betrekkingen

Promotie op geschiedenis GPV

Herdenking Albertus C. van Raalte

...adcetera

*...adcetera is een uitgave van het
Archief- en Documentatiecentrum van de
Gereformeerde Kerken in Nederland.*

colofon

...adcetera is een uitgave van het Archief- en Documentatiecentrum van de Gereformeerde Kerken in Nederland, Broederweg 16, 8261 GT Kampen. Telefoon 038 447 17 30 Fax 038 447 17 31 E-mail info@adckampen.nl Website www.adckampen.nl Druk: drukkerij De Bunschoter, Bunschoten-Spakenburg Ontwerp: Peter Dees, Zwolle Foto omslag: D. Maclean, *Aspects of Scottish Church History...*, Edinburgh 1927

Ten geleide

Op de synode van de Gereformeerde Kerken, die dit jaar te Harderwijk wordt gehouden, was op 20 april het deputaatschap Archief en Documentatie aan de orde van behandeling. Er waren waarderende woorden voor het werk van het ADC en de werkzaamheden van de afgelopen jaren en de plannen voor de toekomst werden goedgekeurd. Op het eerste gezicht lijkt dit een formele gebeurtenis, waar de besluitvorming bij hamerslag gebeurt. Bovendien: een synode heeft wel gewichtiger zaken te behandelen dan het onderwerp archief en documentatie. Als we echter even verder kijken, is wat daar in Harderwijk gebeurde belangrijk en bijzonder. Belangrijk, in de eerste plaats omdat het ADC een door de kerken in het leven geroepen en onderhouden instelling is. Zo hebben de synodeleden dit onderwerp ook benaderd. Het ADC is als met een navelstreng aan de kerken verbonden: daarzonder is het instituut ondenkbaar. Een navelstreng: de band met de kerken is geen beperking, maar geeft het ADC juist leven. Het werk voor de geschiedenis van de kerken, dat het ADC verricht, is vast onderdeel van het leven van deze kerken. *Geschiedenis en heden en toekomst (waar andere deputaatschappen zich nadrukkelijker mee bezig houden)*

worden door de kerken in een verband gezien. Het ADC kan juist goed functioneren, omdat het gedragen wordt door en verbonden is met een gemeenschap die hecht aan de geschiedenis die deze doormaakte. Geschiedenis en heden en toekomst zijn in de kerk interactief op elkaar betrokken, om de kerk levend te houden. Geen van de drie kan gemist worden en daarom is het belangrijk dat de kerken ernst maken met zaken als archief en documentatie.

Het is niet alleen belangrijk, maar ook bijzonder. Dat moeten we blijven beseffen. Veel kerkgenootschappen zien het archiefbeheer als een restpost, of sterker nog, als iets dat ze liever uitbesteden. In de praktijk wordt de geschiedenis van zo'n gemeenschap dan gemakkelijk iets voor liefhebbers – ieder zijn hobby. Maar een gereformeerde kerk fixeert niet op het heden en op het beleid voor morgen. Juist die interactie van geschiedenis, heden en toekomst kenmerkt de gereformeerde overtuiging. In die zin is het ADC belangrijk voor de identiteit van de Gereformeerde Kerken en omgekeerd. Dat bleek op de synode. ¶

Kampen gaat internationaal. Op de conferentie over Schots-Nederlandse betrekkingen die het ADC en de Theologische Universiteit Kampen op 13 mei jl. organiseerden, spraken twee Schotten en twee Nederlanders en van de vier sprekers werkte er een in Edinburgh en een ander in Reading.

Schots-Nederlandse betrekkingen

Nederland en Schotland gelden als de twee Europese landen waar het calvinisme het krachtigste zijn stempel op het daar aanwezige christendom heeft gedrukt. Op dit congres bleek echter dat dit niet betekende dat de twee groepen calvinisten in beide landen ook hechte relaties onderhielden. In de vijftiende en zestiende waren deze relaties er wel, maar waren ze nadrukkelijk ingebed in sociaaleconomische relaties, zo lichtte historicus Esther Meijers uit Reading toe. In de zeventiende en achttiende is er sprake van intensieve theologische betrekkingen. Schotse theologiestudenten kwamen in Nederland studeren om het calvinisme beter te leren kennen en in Nederland genoten Schotse schrijvers bekendheid, zo zette de theoloog James Eglinton van de Theologische Universiteit Kampen uiteen. Predikanten uit Schotland werden soms predikant in Nederland en de Nederlandse theologie uit de school van Voetius oefende invloed in Schotland. In de negentiende eeuw zwakte

de relatie weer wat af. De verwantschap werd wel erkend, maar kreeg nauwelijks gestalte. Alleen de Schot Thomas Chalmers was in Nederland een gewaardeerde auteur, maar omgekeerd werd er weinig kennis genomen van de calvinistische herleving van eind negentiende eeuw, zo beschreef historicus George Harinck van de Theologische Universiteit Kampen. De theoloog en hoofd van New College in Edinburgh David Fergusson beklemtoonde voor wat de twintigste eeuw betreft vooral zijn verwachting van een betere samenwerking van Schotse en Nederlandse calvinisten. Die verwachting was vooral gebaseerd op de recente vertaling in het Engels van Herman Bavincks in Kampen geschreven *Gereformeerde dogmatiek*. Dit boek lijkt belangrijker te worden voor de internationale naamsbekendheid van de Theologische Universiteit Kampen dan enig ander werk of enige andere hoogleraar aan deze anderhalve eeuw oude instelling. ¶

Kerkscheuring in oorlogstijd

Als nummer 18 in de AD Chartas reeks werd op 18 mei jl. in de Sint Georgiuskerk te Amersfoort gepresenteerd *Kerkscheuring in oorlogstijd. Oorlog en Vrijmaking in Amersfoort en Utrecht*, geredigeerd door Wim Berkelaar en Gerard Raven. Dit boek is ontstaan uit een samenwerking van het ADC, het Historisch Documentatiecentrum voor het Nederlandse Protestantisme aan de VU en Museum Flehite te Amersfoort. De veel gehoorde vraag hoe het mogelijk was dat juist in zo'n duistere nationale periode kerkelijke conflicten werden uitgevochten en de vraag hoe de opstand tegen het kerkelijk gezag zich verhiel tot het verzet tegen de Duitse bezetter, worden in dit boek belicht in een aantal case studies. De artikelen belichten lokale en persoonlijke situaties ter beantwoording van deze vragen. Centraal staan de plaatsen Amersfoort en Utrecht, omdat de gereformeerde kerken aldaar besloten een beslissing in het kerkelijk conflict op te schorten tot na de oorlog. Bijgevoegd is een CD met interviews, waarin de beleving van toenmalige gereformeerde jongeren in deze plaatsen tot uitdrukking komt. Op de presentatie sprak Maarten 't Hart die werkt aan een roman over de Vrijmaking. Hij beschreef hoe de Vrijmaking een rol had gespeeld in zijn familie en verklaarde de mogelijkheid van een kerkstrijd in oorlogstijd vooral uit de gespannen situatie in de oorlog. Het boek verscheen bij uitgeverij De Vuurbaak, kost € 17,50 en is verkrijgbaar in de boekhandel (en voor donateurs met korting bij het ADC). ¶

AADAS

Het ADC heeft al jaren contacten met de American Association for Dutch-American Studies (AADAS). Op de tweejaarlijkse congressen van deze Amerikaanse organisatie komen vaak onderwerpen aan de orde die verband houden met emigratie en kerkstichting van gereformeerden in Noord-Amerika sinds de negentiende eeuw. Op het afgelopen congres, dat in juni werd gehouden in Wisconsin, werd de directeur van het ADC tot voorzitter van deze organisatie verkozen. Over twee jaar wordt het AADAS-congres gehouden in het Pella (Iowa) van afscheidingsvoorman en predikantenleider H.P. Scholte. Zie voor nadere informatie: www.aadas.nl ¶

Promotie op geschiedenis GPV

Op 25 mei jl. promoveerde de historicus Ewout Klei aan de Theologische Universiteit Kampen op het proefschrift *'Klein maar krachtig. Dat maakt ons uniek.' Een geschiedenis van het Gereformeerd Politiek Verbond 1948-2003*. Voor het ADC was dit ook een bijzondere dag, omdat het onderzoek voor dit boek grotendeels berustte op archief en documentatie van het centrum. Het ADC beheert het archief van het GPV en van sommige GPV-kiesverenigingen, en het archief van GPV-parlementariër dr. A.J. Verbrugh, alsmede diverse periodieken uit de kring van deze partij. Klei was vier jaar

aio aan de Theologische Universiteit maar bracht een groot deel van zijn tijd door op de studiezaal van het ADC. Ook vanaf deze plaats willen wij hem graag feliciteren met het resultaat van zijn studie, dat mooi werd uitgegeven door uitgeverij Bert Bakker te Amsterdam, en ook met de publiciteit die hij rondom zijn promotie kreeg. ¶

Pieter Jongeling

Deze zomer verschijnt in de AD Chartas reeks *Pieter Jongeling. Boegbeeld van de vrijgemaakte wereld*, onder redactie van George Harinck en Ewout Klei. In deze bundel zijn teksten opgenomen van lezingen, uitgesproken op het ADC-congres 'Leven en werk van Piet Jongeling (1909-1985)' over deze GPV-politicus en hoofdredacteur van het *Nederlands Dagblad*, dat op 1 april 2009 werd gehouden. Aan deze teksten zijn nog een aantal andere teksten over Jongeling toegevoegd. Jongeling was een veelzijdige persoonlijkheid die na de Tweede Wereldoorlog op diverse wijzen van zich liet spreken. Als hoofdredacteur bouwde hij het *Gereformeerd Gezinsblad* in de jaren vijftig en zestig uit tot een volwaardig dagblad. Onder zijn *nom de plume* Piet Prins schreef hij boekenseries als *Snuf de hond*, *Holland onder het hakenkruis* en *Wambo*. Als politicus was hij in de jaren zestig en zeventig het gezicht van het Gereformeerd Politiek Verbond. In de bundel komen deze en andere aspecten van Jongeling aan bod. Medewerkers zijn onder anderen Jongeling-biograaf

Herman Veenhof, oud-minister Eimert van Middelkoop en VU-hoogleraar Henk Woldring. ¶

Albertus C. van Raalte 1811-2011

Op 3 en 4 november 2011 wordt op landgoed 'Het Laer' te Ommen een tweedaags symposium gehouden over de afgescheiden predikant en emigrantenleider Albertus C. Van Raalte. Hiermee wordt herdacht dat Van Raalte tweehonderd jaar geleden werd geboren. Onderzoekers uit de Verenigde Staten en Nederland zullen vanuit verschillende invalshoeken de erfenis van Van Raalte belichten. Het overkoepelende thema is het leiderschap van Van Raalte en de verbinding die hij legde tussen Nederland en Amerika: Leader en liaison. Niet alleen zijn predikantschap – onder meer te Ommen – komt aan de orde, maar ook zijn theologische opleiding, zijn werk als sociaal hervormer, zijn reis naar Nederland, zijn organisatietalent en zijn familiebetrekkingen. Sprekers zijn onder andere Bob Swierenga (Hope College), Hans Krabbendam (Roosevelt Study Center), Rein Nauta (Universiteit Tilburg), Jack Nyenhuis (Hope College), Mees te Velde (TU Kampen) en George Harinck (VU). Aan landgoed 'Het Laer' is hotelaccommodatie verbonden. Nadere informatie bij het ADC. ¶

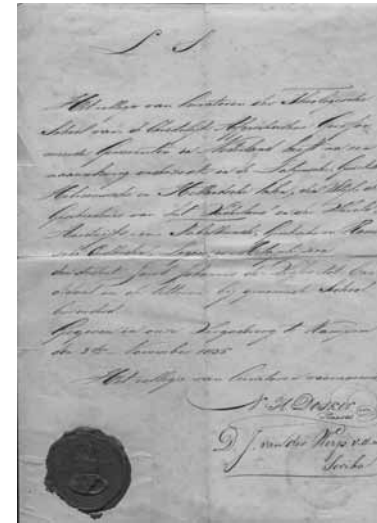
Neocalvinisme in de VS

In februari gaf directeur George Harinck twee weken gastcolleges aan Fuller Theological Seminary in Pasadena, Californië. Zijn onderwerp was de geschiedenis van het neocalvinisme. Er werkt daar een dozijn studenten onder supervisie van de president van het seminary, dr. Richard Mouw, aan een proefschrift over een aspect van het neocalvinisme. Te werken met zoveel studenten – veelal niet afkomstig uit de genoemde traditie – was een traktatie en een boeiende uitdaging. Dat de belangstelling voor het neocalvinisme substantieel begint te worden in de Verenigde Staten bleek ook uit de conferentie over Calvinism and Culture die het Abraham Kuiper Center for Public Theology te Princeton in april hield. Daar waren tientallen studenten en promovendi uit verschillende delen van de USA aanwezig. In dit verband wijzen we ook graag op de website van de in Grand Rapids gevestigde Herman Bavinck society: <http://bavinck.calvinseminary.edu>. Naast de vanaf 2010 bij uitgeverij Eerdmans te Grand Rapids verschijnende *The Kuiper Center Review* van Princeton is daar digitaal beschikbaar de sinds datzelfde jaar verschijnende *The Bavinck Review*. ¶

De Afscheiding van 1834

In het najaar verschijnt onder redactie van George Harinck en Mees te Velde 175 jaar *Afscheiding van 1834*. Deze bundel bevat teksten van het symposium over de afscheiding dat op 13 oktober 2009 door het ADC in samenwerking met de Theologische Universiteit Kampen werd gehouden. Omdat een in 2009 gepland symposium in Groningen over dit zelfde onderwerp werd afgelast, maar er wel teksten waren voorbereid, wordt ook een tekst van die bijeenkomst van de Duitse predikant en kerkhistoricus Hans-Georg Ulrichs opgenomen. De *Afscheiding van 1834* had een belangrijke invloed op het kerkelijk leven in Nederland. In deze bundel komen diverse thema's met betrekking tot de Afscheiding aan de orde: in welke hervormde bedding ontstond de Afscheiding, wat betekende afscheiding binnen het kader van de godsdienstvrijheid in Nederland, welke was de betekenis van Hendrik de Cock's optreden, hoe kwam de Afscheiding in de hoofdstad Amsterdam tot stand, wat betekent de Afscheiding in het licht van artikel 27-29 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis en hoe beoordeelden de Nederlandse emigranten in de Verenigde Staten de Afscheiding van 1834 toen ze vijftig jaar later zelf met kerkscheuring te maken hadden? Centraal staat de vraag naar winst en verlies van het negentiende-eeuwse Afscheidings-concept. Medewerkenden zijn, naast Ulrichs, Jasper Vree, Harmen Veldman, Erno Bos, Huib Wilschut, Jan-Henk Soepenbergh en George Harinck. ¶

Vroege candidaatsbul

De heer K.J. Kraan heeft het ADC in het bezit gesteld van een bijzonder aardig archiefstuk. Het betreft een originele candidaatsbul afgegeven aan de heer Jacob Johannes de Visser op 2 november 1855 door de 'Theologische School van de Christelijk Afgescheidene Gereformeerde Gemeenten in Nederland' te Kampen. Van deze Theologische School, die in 1854 is opgericht, is de huidige TU een directe voortzetting. Deze bul stamt dus helemaal uit de begintijd van de Theologische School. Op de bul, die opgesteld is in het Nederlands, staan de vakken vermeld waarin de candidaat is geëxamineerd: '... in de Latijnsche, Grieksche, Hebreeuwsche en Hollandsche talen, den Stijl, de Geschiedenis van het Vaderland en den Wereld, Aardrijks- en Fabelkunde, Grieksche en Romeinsche Oudheden, Logica en Metaphysica...'. ¶

Er staan geen theologische vakken in dit rijtje. De Theologische School kende aanvankelijk ook een 'litterarische afdeling'. Dit was een vooropleiding. In de eerste periode van haar bestaan kreeg de Kamper School nogal eens aanmeldingen van jongens die de juiste vooropleiding misten. Sommigen kwam zo van achter de ploeg vandaan. In de 'litterarische afdeling' werden zulke jongens zonder gymnasium-opleiding opgeleid voor de toegang tot de theologische afdeling. De Visser doorliep beide afdelingen van de School met vrucht: een jaar later, in november 1856, slaagde hij voor het examen in de theologische afdeling en werd op 14 december van datzelfde jaar bevestigd als de eerste predikant van Christelijke Afgescheiden Gemeente te 's-Gravendeel. ¶

Nieuwe aanwinsten

Archief Vereniging VSE
Archief Landelijk verband van Gereformeerde Schoolverenigingen (LVGS)
Aanvulling archief R.H. Bremmer
Candidaatsdiploma van J.J. de Visser
d.d. 2 november 1855. ¶

Vakantiedata

In verband met de zomervakantie is het ADC gesloten van maandag 25 juli tot en met vrijdag 12 augustus. Vanaf maandag 15 augustus zijn we weer tot uw dienst. ¶

recht door zee

 033 - 299 79 99
www.bunschoter.nl